

ТВОРЧИСТЬ РАЙСИ КИРИЧЕНКО У КОНТЕКСТІ МУЗИЧНОГО ФЕНОМЕНА ГЛОБИНО

Мета дослідження – проаналізувати репертуар Р. Кириченко з урахуванням її співпраці з авторами музики її піснених творів та акцентуванням на творчій діяльності відомих земляків співачки, які народилися на Глобинщині.

Методологія. Концептуальним ядром дослідження є мистецтвознавчий аналіз репертуару Р. Кириченко з використанням методологічних основ культурологічного і біографічного підходу до аналізу життєтворчості й ролі відомих українських композиторів – представників першого покоління української естради (О. Білаша, В. Верменича, П. Майбороди, В. Карлаша) в культурно-мистецькому житті України. **Наукова новизна** полягає в осмисленні ролі культурно-мистецького середовища Полтавщини другої половини ХХ – початку ХХІ ст. у формуванні особистості, художніх пріоритетів, мистецького смаку, музичного професіоналізму та рис пісенно-виконавського стилю Р. Кириченко.

Висновки. Культурно-мистецька неповторність Полтавського краю у поєднанні з творчим генієм відомих земляків вплинули на формування репертуарних переваг Р. Кириченко, яка у співпраці з ними творила фактично шляхом інтерпретації здобутків духовної діяльності своєї малої батьківщини, втілених у численних регіональних традиціях та зафіксованих у підсвідомому синкретизмі, філософії, літературі, музично-знакових системах.

Ключові слова: творчість, Раїса Кириченко, Полтавщина, музика, музично-знакова система.

Руденко Ярослава Васильевна, соискатель Киевского национального университета культуры и искусства
Творчество Раисы Кириченко в контексте музыкального феномена Глобино

Цель исследования – проанализировать репертуар Р. Кириченко с учетом ее сотрудничества с авторами музыки ее песенных произведений и акцентом на творческой деятельности известных земляков певицы, родившихся на Глобинщине. **Методология.** Концептуальным ядром исследования является искусствоведческий анализ репертуара Р. Кириченко с использованием методологических основ культурологического и биографического подходов к анализу жизнотворчества и роли известных украинских композиторов – представителей первого поколения украинской эстрады (А. Билаша, В. Верменича, П. Майбороды, В. Карлаша) в культурной жизни Украины. **Научная новизна** заключается в осмыслении роли культурно-художественной среды Полтавщины второй половины ХХ – начала ХХІ в. в формировании личности, художественных приоритетов, художественного вкуса, музыкального профессионализма и особенностей песенно-исполнительского стиля Р. Кириченко. **Выводы.** Культурно-художественная неповторимость Полтавского края в сочетании с творческим гением известных земляков оказали неоспоримое влияние на формирование репертуарных предпочтений Р. Кириченко, которая в сотрудничестве с ними творила фактически путем интерпретации достижений духовной деятельности своей малой родины, воплощенных в многочисленных региональных традициях и зафиксированных в подсознательном синкретизме, философии, литературе, музыкально-знаковых системах.

Rudenko Yaroslava, PhD-candidate of Kyiv National University of Culture and Arts
The Creativity of Raisa Kyrychenko in the Context of Globino Musical Phenomenon

Purpose of Article. The purpose of the article is to analyse the repertoire of Raisa Kyrychenko, considering her cooperation with the authors of the songs. The author also pays attention to creative works of the famous fellow countrymen from Globino region. **Methodology.** The conceptual core of the study is the art critical analysis of Raisa Kyrychenko repertoire. The methodological principles of cultural and biographical approaches are used to research of the life creativity and role of the well known Ukrainian composers, who were the representatives of the first generation of the Ukrainian pop (O. Bilash, V. Vermenych, P. Mayboroda V. Karlashov) in cultural and artistic life of Ukraine. **Scientific novelty.** The scientific novelty consists in tracing of the cultural and artistic environment of Poltava region at the end of ХХ – beginning of ХХІ centuries in the formation of personality, artistic priorities, artistic taste, musical professionalism and the features of Raisa Kyrychenko singing performing style. **Conclusions.** The cultural and artistic uniqueness of Poltava region and the creative genius of famous countrymen influenced on the formation of the repertoire preferences of Raisa Kyrychenko. Her creativity is based on the interpretations of spiritual activities of her homeland, which are embodied in the regional traditions and recorded in the subconscious syncretism of philosophy, literature and musical-symbol systems.

Keywords: creativity, Raisa Kyrychenko, Poltava region, music, musical-symbol system.

Аналіз творчого генія Раїси Кириченко неможливо уявити без дослідження її репертуару. Позаяк зрозуміло, що маючи неперевершені вокальні дані, мистциня володіла непересічним художнім смаком щодо репертуарного наповнення своєї сценічної творчості, що передбачало досконалий підбір музично-піснених творів для виконання.

У контексті аналізу пісенного репертуару співачки найбільш актуальним, на нашу думку, уявляється аналіз її співпраці з відомими земляками. оскільки, по-перше, саме плідна на таланти полтавська земля багато в чому визначила неповторний колорит творчості мистцині; по-друге, більшість її відомих і улюблених пісень створено у співпраці з земляками – поетами і композиторами; по-третє, такий погляд на виконавську творчість майстрині дасть змогу уявити загальний контекст музичного життя Полтавщини другої половини ХХ – початку ХХІ ст., якому, на жаль, присвячено досить мало вітчизняних досліджень, хоча останнім часом культурологічна регіоналістика, зокрема музична, набуває дедалі більше популярності як серед зарубіжних, так і серед українських дослідників.

Низка досліджень висвітлюють динаміку розвитку музичного мистецтва в цілому чи окремих його аспектів у культурі регіонів та локальних мистецьких осередках, зокрема праці О. Васюти, Л. Ігнатової, Л. Кияновської, В. Мітлицької, Н. Остроухової, Л. Романюк, І. Рябцевої, І. Шатової, Л. Шилової, С. Щитової. Хорове мистецтво різних регіонів вивчають Л. Дорохіна, Р. Дудик, Ж. Зваричук, П. Ковалик, І. Матійчин, Л. Мороз, Р. Римар та ін.

Аналіз культурно-мистецького життя різних областей Центральної України, до переліку яких відноситься Полтавський регіон, знаходимо у працях М. Долгіх, А. Литвиненко, Т. Бурдейної-Публіки та ін.

Що ж стосується власне музичного краєзнавства Полтавщини, то його вивчали історики (Л. Бабенко, В. Оголеваць, С. Данишев, В. Жук, Л. Івахненко, А. Кудрицький, Г. Кулик, Л. Ліхіна, В. Мартусь, П. Михайлик, І. Наливайко, Р. Пилипчук, В. Ревагук, П. Ротач, О. Супруненко І. Цебрій та ін.), педагоги (М. Бака, Л. Безобразова, А. Бойко, С. Глушкова, Н. Дем'яно, Г. Дзюба, Л. Євселевський, П. Матвієнко, В. Мелешко, П. Михайлик, І. Охріменко, М. Пашко, І. Передерій, І. Павловський, В. Сліпак, В. Тесленко, О. Тимчук, П. Шемет, В. Шульга) [3]. При цьому спектр власне мистецько-культурологічних студій представлений не так широко. Можна згадати праці таких мистецтвознавців, як Л. Гнатюк, А. Литвиненко, Г. Левченко, О. Чепіль, М. Фісун.

Загальновідомо, що популярність будь-якого музично-пісенного твору має три найвагоміші складові: музика, пісня (вірш) та виконання. У процесі створення музичного художнього образу виконавці та слухачі долучають до структури цього образу пласт культурних цінностей, що, з одного боку, ініціюють художні відносини між твором та його реципієнтом, а з іншого – мають конкретне наповнення – зміст, який "прочитується" виконавцем і слухачем у певному музичному творі мистецтва – пісні.

Отже, метою нашого дослідження є аналіз двох важливих складових творчості Р. Кириченко – авторства музики та пісенних текстів з акцентуванням на творчій діяльності відомих земляків співачки, які народилися на Глобинщині. Аналіз поєднання мистецьких геніїв відомих митців полтавської землі дасть змогу по-іншому інтерпретувати особливості творчості відомих українських митців, а можливо – визначити специфічні риси регіональної композиторської і пісенної творчості, індивідуальні композиторські стилі найяскравіших представників музичної культури Полтавського краю, зробити своєрідну стильову атрибуцію їх культурно-мистецьких здобутків.

Сучасники Раїси Панасівни, поети і композитори згадують, що у виборі репертуару співачка була дуже сувора і перебірлива. Надзвичайно принципова до себе й вимоглива до інших. Можливо, саме тому кожна пісня у її виконанні так запам'ятовувалася.

У межах аналізу співпраці Р. Кириченко з відомими земляками особливу увагу нам би хотілося приділити вихідцям з Глобинського району, в якому народилася співачка у селі Землянки. До району на території сучасної Полтавщини входять села і селища Кордубаново, Новодорожнє, Новомосковське, Семимогили, Старий Хутір, Черевани, Шепелівка, Крупське. Зрозуміло, що колись територіальні межі району мали інші обриси, як і назви населених пунктів.

Співачка підкреслювала, що де б вони з чоловіком не жили – в Черкасах чи в Полтаві – всі знайомі і колеги знали: коли вона говорила "Ми їдемо додому", то це означало, що вони їдуть у Корещину.

Дійсно, Глобинщина – це справжнє розмаїття талантів. Вона є батьківщиною таких відомих представників музичного мистецтва, як М. Лисенко, В. Верменич, В. Іконник, А. Родзянко, О. Білаш, брати Г. і П. Майбороди, народний артист України Р. Майборода та багато інших. Саме на Глобинщині у Градизьку народилася найвідоміша учениця і послідовниця співачки – Наталія Шинкаренко. Нині у районі діють відомі вокальні колективи "Сусіди", "Горлиця" та ін.

Глобинців Платона Майбороду, Олександра Білаша, Володимир Верменича відносять до першого покоління української естрадної пісні 50-60-х років ХХ століття – поряд з такими постатями, як Ігор Шамо, Борис Буєвський, Анатолій Пашкевич, Степан Сабадаш, Костянтин Мясков, Анатолій Кос-Анатольський, Андрій Штогаренко, Аркадій та Віталій Філіпенки, Юдіф Рожавська, Климентій Домінчен. А найвідомішими піснями першого періоду української естради були: "Пісня про рушник", "Два кольори", "Черемшина", "Чорнобривці", "Летять, ніби чайки", "Києве мій", "На долині туман", "Марічка", "Степом, степом". Вже у 80-ті в цьому ж стилі була написана знаменита "Мамина вишня" [2].

Більшість з цих відомих і улюблених пісень було написано полтавчанами та виконано їх землячкою Р. Кириченко, яка з'явилася на українській естраді трохи пізніше.

Таке розмаїття творчих талантів навіть дало підстави дослідникам говорити про своєрідний музичний феномен цієї землі. Так, поняття "музичний феномен Глобино" можна зустріти у збірці "Музичне краєзнавство Полтавщини: від витоків до сьогодення" [3]. Дослідники у Ч.2 "Музична регіоналістика Полтавщини" звертають увагу на дійсно феноменальне зростання музичних талантів у Глобинському районі Полтавської області, даючи йому і відповідну назву "музичний феномен Глобинського району". Тут варто зазначити, що ми під "феноменом Глобино" розуміємо не лише композиторську творчість видатних земляків Р.Кириченко, а й пісенну, тобто всіх, хто брав участь у наповненні її репертуару та донесенні його до слухачів.

Отже, зупинимо увагу на творчості всіх видатних глобинців, які відіграли свою роль у становленні відомої співачки.

Найбільш відомим земляком Р. Кириченко є Микола Віталійович Лисенко, який народився 10 березня 1842 р. в с. Гриньки.

Полтавщина дала багато славетних імен, які відіграли вагомую роль у формуванні української професійної композиторської школи, серед яких найвідомішим є фактично її засновник М. Лисенко.

Дослідники навіть відмічають, що очевидна фольклоризація сучасної української вокальної парадигми веде ґенезу від національних стилетворчих музичних первнів саме Миколи Лисенка, з яким більшість українських композиторів пов'язані чи не генетично.

Зрозуміло, що з М. Лисенко Р. Кириченко не довелося зустрітися у цьому житті. Але саме відповідна позиція і концепція музичної мови основоположника української класичної музики чи не найбільше сприяла формуванню нових жанрів, у яких успішно творили українські композитори, а також Р. Кириченко: – художньої обробки народних пісень; – авторських творів у стилі фольклорних традицій; – стилізованих імітацій фольклору "свого" і "чужого", музичної спадщини – аж до сучасних художньо-стильових новацій у малих і великих жанрових формах вокальної музики.

Однак повернемося до наших сучасників, з якими співпрацювала Р. Кириченко.

Найбільш плідною була творчість співачки у співпраці з королем української пісні, композитором і автором слів Олександром Івановичем Білашем. За словами поета Бориса Олійника, О. Білашу "пощастило народитися в акваторії, означеній такими творчими вершинами, як М. Лисенко, М. Калачевський, брати Майбороди з одного боку, І. Котляревський, М. Гоголь, П. Мирний та О. Гончар – з іншого"... [5].

Народний артист СРСР і України, лауреат премії ім. Т. Шевченка Олександр Білаш народився 6 березня 1931 р. в селищі Градизьк Полтавської області. За деякими відомостями, в музичне училище його не прийняли нібито через відсутність хорошого слуху. У 1957 р. він закінчив Київську консерваторію (клас М. Вілінського). Своім учителем Олександр Іванович вважав відомого земляка Платона Майбороду, з яким товаришував усе життя.

Про творчість та особистість Олександра Білаша було й буде ще сказано безліч теплих слів. Хоча, здається, слова тут вже недоречні. "Два кольори", "Ясени", "Сніг на зеленому листі", "Цвітуть осінні тихі небеса" та ще понад дві сотні білашевих пісенних "дітей" – давно вже не просто вокально-інструментальні твори у куплетно-строфічній формі.

Твори композитора лунали навіть за кордоном. Мабуть, важко знайти виконавця чи колектив 60-х років ХХ ст., які не виконували б його пісні, які залишалися популярними і в 70-80-ті роки. Та й сьогодні їх із задоволенням виконують і слухають на концертах.

У виконанні Раїси Кириченко найбільше запам'яталися такі пісні на музику О. Білаша, як "Світи нам, матінко" (сл. Т. Голобородько), "Два кольори" (сл. Д. Павличко), "Журавка" (сл. В. Юхимович).

Пісня "Журавка" була настільки популярною, що її свого часу виконували і Євгенія Мірошніченко, і Діана Петриненко, і Надія Фесенко, і Ніна Матвієнко.

Цікавою є історія створення пісні "Два кольори". Як згадує її перший виконавець Анатолій Мокренко, колись пісня не пройшла художню раду. Причому, до музики не було претензій, а ось слова Дмитра Павличка викликали суперечки. Комісія вимагала замінити слово "журба", щоб не викликати негативних асоціацій. У 1964 р. пісня була записана у Ворзелі у виконанні Д. Гнатюка та дуже швидко стала народним хітом.

Однак остаточно статус народної за нею закріпився у виконанні Р. Кириченко. На той час вона співала з Черкаським народним хором. Побачивши в одному з БК на Херсонщині листівку з нотами цієї пісні, Раїса Панасівна не стрималася, прихопила її і за деякий час так заспівала "Два кольори", що у людей, які її чули, подих перехоплювало [4, с.4].

Олександр Білаш писав музику на вірші Б. Олійника, Д. Павличка, І. Драча, Л. Татаренка, В. Юхимовича, М. Ткача. Він гордився, що його пісні стали перлинами репертуару Д. Петриненко, Є. Мірошніченко, М. Стеф'юк, В. Степової та Р. Кириченко. Багато артистів навіть змагаються за першість у виконанні його чудових пісень. При цьому Олександр Іванович вважав, що краще нехай його твори лежать у шухляді письмового столу, чекаючи свого часу, ніж лунатимуть з вуст безголосих "зірок". "Я, напевно, старомодний, але в співака повинен бути голос та індивідуальність. Тільки якщо артист пропустить пісню крізь своє серце, вона знайде відгук у слухачів" [1].

Неподалік від Олександра Білаша знаходиться мала батьківщина братів Майбородів та класика української пісенної культури, відомого теж глибоко народного українського композитора, заслуженого діяча мистецтв України Володимира Миколайовича Верменича. Саме він написав музику до улюбленої пісні не одного покоління українців "Чорнобривці" на слова М. Сингаївського.

Володимир Миколайович народився 3 серпня 1925 р. в селі Бориси Глобинського району.

Композитор практично не жив у селі, але полтавське коріння давало про себе знати: він не мислив життя і творчість без сільських, прабатьківських мотивів, які втілювалися у таких піснях, як "Чорнобривці", "На калині мене мати колыхала", "Польова царівна", "Іду я росами" [2].

Незважаючи на те, що співпраця з низкою відомих земляків Раїси Кириченко була не настільки плідною, ми все одно вважаємо за доцільно згадати їх у своїй розвідці. Так і у випадку з В. Верменичем.

Утім, вже одне сценічне подання Р. Кириченко пісні В. Верменича "Дума про землю" (сл. М. Сом) заслуговує на окрему увагу. Мистциня виконувала її з відомою українською співачкою О. Павловською та Черкаським народним хором. Пісня і сьогодні є популярним твором для хорового виконання.

З цією піснею пов'язана така історія, про яку розповідала сама виконавиця. У 1983 р. вона вперше опинилася у складі творчої делегації Радянського Союзу в Америці. "Стою перед прокуреним, сизим від диму залом і не знаю, як себе вести. Шум, як ми розуміли, – своєрідний протест проти

СРСР. Ми були першою радянською делегацією, яка опинилася за океаном після того, як радянські військові збили південнокорейський літак. І ось в такій атмосфері я почала співати "Думу про землю": "Земля важка, земля важка, Бо в ній багато зброї. Земля легка, земля легка, Бо в ній лежать герої ...". Дивлюся, глядачі почали прислухатися і поступово сідати. Закінчувала співати вже в повній тиші. А потім зал піднявся і вибухнув оплесками" [6].

Так американські слухачі відреагували на найбільш болючу на той час для їх суспільства тему, пов'язану з 10-літтям виводу американських військ з В'єтнаму.

Глобинщина дала світові ще двох геніальних композиторів – Георгія та Платона Майбород. Вони народилися в один день, 1 грудня, з різницею у 5 років у селі Пелехівщина. Як писав А. Малишко: "Лисенкові учні знамениті. Два хороших хлопці – два брати".

Георгій Іларіонович – автор опер "Арсенал", "Тарас Шевченко", "Ярослав Мудрий", симфонії "Гуцульська рапсодія", романсів, обробок народних пісень, музики до спектаклів та фільмів.

Платон Іларіонович – композитор-пісняр. Саме Платона Майбороду називають "батьком" української естради. Блискуче закінчивши консерваторію, він залишився працювати викладачем, але найбільшим його захопленням було писати пісні, яких було створено близько сотні. Композитор співпрацював з відомими поетами Д. Луценком, О. Ющенком, Д. Павличком, Т. Масенком та М. Стельмахом. Найбільше пісень створено ним у співавторстві з А. Малишком. На жаль, після смерті у 1970 р. свого улюбленого співавтора П. Майборода написав дуже мало.

Найвідоміші пісні композитора: "Пісня про рушник", "Київський вальс", "Ми підем, де трави похилі", "Журавлі", "Пісня про вчительку", "Колгоспний вальс".

Раїса Кириченко виконала таку відому пісню П. Майбороди, як "Елегія" (сл. М. Стельмаха). Вперше вона прозвучала у виконанні М. Гнатюка у 1982 р., а у 1991 у новій версії зазвучала у виконанні співачки. Також її виконував М. Кондратюк.

До речі, "Пісню про рушник" було перекладено 35 мовами світу, а її першим виконавцем став О. Таранець. Проте найбільшої популярності вона набула у виконанні Д. Гнатюка, який любив жартувати, що під час своїх гастролей "підперезав усю планету рушником".

Також слухачам запам'яталася ще одна пісня П. Майбороди у виконанні Р. Кириченко "Виростеш ти, сину, вирушиш в дорогу (Лебеді материнства)" (1964 р.) на слова В. Симоненка. У деяких джерелах згадується, що автором музики до цієї пісні є також А. Пашкевич.

Пісня і на сьогодні є популярним твором для співаків і в естрадному, і в народному, і в ансамблевому, і в хоровому виконанні. Так, її свого часу виконували Т. Повалій, Р. Бабак, гурти "Біла вежа", "Сини степів", Черкаський народний хор, Волинський народний хор, Народний хор Київського національного університету культури і мистецтв при кафедрі народного пісенного виконавства, Квітка Цисик, Р. Майборода та багато інших.

Напевно, кожному з українців запали в душу головні слова пісні, які водночас можна вважати лейтмотивом всієї творчості Раїси Кириченко та її земляків: "Все на світі можна вибирати, сину, вибрати не можна лише батьківщину".

На жаль, не на стільки плідно, як хотілося б, Раїса Опанасівна встигла співпрацювати з полтавським композитором Володимиром Григоровичем Карлашем – українським композитором, музикантом-інструменталістом, викладачем, членом Національної спілки композиторів України. Він народився у с. Іванове Селище на Глобинщині. Пісні на його музику співали заслужена артистка України Т. Садохіна, народна артистка України Н. Ножинова та інші професійні і самодіяльні виконавці, а інструментальні композиції виконували відомі діячі мистецтв України.

В. Карлаш працював у Полтавській вечірній музичній школі, а після її закриття – у Полтавській дитячій музичній школі № 1, у якій сам колись навчався. Заочно закінчив Полтавський педагогічний інститут, керував інститутською оркестровою групою народного хору "Калина". У цей період свого життя композитор познайомився з Раїсою Опанасівною [3, 171]. Тоді й була написана пісня "Теплий дощ" на слова А. Лихошвая, яка у виконанні Раїси Кириченко була записана на Полтавському радіо та надовго увійшла до її репертуару.

Відтак, долі відомих митців-земляків тісно переплелися, формуючи неперевершене мереживо музичного феномена Глобино. З упевненістю можна стверджувати, що їх поєднав творчий геній виконавиці – Раїси Опанасівни Кириченко.

Загалом Полтавщина багата і на народні звичаї та обряди, і на музичні таланти, зокрема композиторські та поетичні.

Дослідники відмічають, що більшість із композиторів та поетів першого періоду становлення української естради народилися і виростили в селі. Не є виключенням і відомі земляки Р. Кириченко. Саме сум за рідним селом, батьківською хатою, мамою був таким сильним, що це часто виливалося у їхню творчість. Така своєрідна "туга за втраченим раєм" (А. Окара) була не лише потягом до місця народження і рідних людей, це було прагненням повернутися до витоків, до свого коріння, до народної пісні, що в умовах русифікованого міста та ідеологічного тиску набувало особливого значення. Крім того, джерелом і поштовхом їх творчості ставала саме народна пісня. Найвідомішими виконавцями пісень даного напрямку були Д. Гнатюк, М. Кондратюк, В. Купріна, К. Огнєвий, А. Мокренко, О. Таранець, Л. Остапенко, Д. Петриненко, Ю. Богатіков, Ю. Гуляєв, пізніше – Р. Кириченко [2].

Особливістю їх творчості є інтерпретація українського пісенно-музичного фольклору, звернення до якої робить авторів музики, слів та виконавців не тільки репрезентаторами традиційного для українського виконавства поліфонічного підголосого співу, а й духовності, народного світовідчуття. Так творчість митців піднімається до рівня етнознакових форм національної стилетворчості.

Крім того, на нашу думку, чи не найбільшим здобутком і характерною рисою представників української естради другої половини ХХ століття була щира відданість рідному українському інтонаваному слову в умовах зросійщеного пісенного мистецтва. Українські митці свідомо поширювати українські вокальні традиції, фактично заснувавши українські сценічні музично-пісенні студії, в чому не останню роль відіграли вихідці з Полтавського краю. Фактично, Раїса Панасівна лише артикулювала у своїй творчості їх одвічні прагнення.

Поети-пісенники і композитори ставали класиками української пісні, збирачами народних пісень. Їх музична філософія наближена до народної, а твори сповнені неповторної мелодики аутентичної української пісні, теплого подиху рідної землі та природи, що власне й надає їх пісням народної сили звучання, яка так полюбилася слухачам.

Отже, можна зробити висновок, що культурно-мистецька неповторність полтавського краю у поєднанні з творчим генієм відомих земляків вплинули на формування художнього смаку Р. Кириченко, яка творила фактично шляхом інтерпретації здобутків духовної діяльності своєї малої батьківщини, зокрема втілених у численних регіональних традиціях, зафіксованих у підсвідомому синкретизмі, філософії, літературі, музично-знакових системах. Адже загальновідомо, що, крім генетичного, географічного й соціального чинників, що впливають на формування особистості, найбільший вплив відіграє ментальний чинник, багато в чому підпорядкований внутрішнім і зовнішнім проявам досвіду і напрацювань художньої культури народу. Тому не викликає заперечення той факт, що культурно-мистецьке середовище Полтавщини, зокрема Глобино, кінця ХХ – початку ХХІ ст. – це найбільш впливовий фактор, який сформував особистість, художні пріоритети, мистецький смак, музичний професіоналізм та риси виконавського стилю Р. Кириченко.

Література

1. Білаш Олександр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://orenda.pl.ua/read/bilash_oleksandr_ivanovich
2. З історії української естради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaestrada.org/archives/6875>.
3. Музичне краєзнавство Полтавщини: від витоків до сьогодення. – Полтава: ПОІППО, 2009. – 360 с.
4. Позняк-Хоменко. Жіноча доля Р. Кириченко / Позняк-Хоменко //Заклик. – Листопад, 2016. – С. 3-8.
5. Переді мною клавіші лежать... [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://narodna.pravda.com.ua/rus/culture/4981decdbd8686>.
6. Раїса Кириченко: "В детстве меня мама...." [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fakty.ua/170954-raisa-kirichenko-v-detstve-mama-menya-postoyanno-odergivala-chogo-ti-krichish>.

References

1. Bilash Alexandre. Retrieved from http://orenda.pl.ua/read/bilash_oleksandr_ivanovich [in Ukrainian].
2. About History of Ukrainian variety. Retrieved from <http://www.uaestrada.org/archives/6875> [in Ukrainian].
3. Musical regional science of Poltava: from origins to present. (2009). Poltava: POIPPO [in Ukrainian].
4. Poznyak-Khomenko. (2016). Woman destiny of Raisa Kyrychenko. Zaklyk, November, 3-8 [in Ukrainian].
5. The Keys are before me... Retrieved from <http://narodna.pravda.com.ua/rus/culture/4981decdbd8686> [in Ukrainian].
6. Raisa Kyrychenko: "In my childhood my mother...". Retrieved from <http://fakty.ua/170954-raisa-kirichenko-v-detstve-mama-menya-postoyanno-odergivala-chogo-ti-krichish> [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 13.02.2017 р.